

'Baerje'

"BAERNE"

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne".

6e jaargang - nummer 3 - oktober 1982.

Verschijnt viermaal per jaar.

Losse nummers à f 3,-- verkrijgbaar bij mevrouw N. Kuyt-Smit, Van Wassenaerlaan 16, Baarn.

Redactie : J. Kruidenier
E. Witsenburg-Horsman

Typewerk : Meta Reitsma

Redactie-adres : J. Kruidenier, Smutslaan 2, Baarn.
Tel. 02154 - 17860.

o-o-o-o

De Historische Kring "Baerne" stelt zich ten doel het bestuderen van en belangstelling kweken voor geschiedenis in het algemeen en van Baarn in het bijzonder. Zij tracht dit doel te bereiken door middel van het organiseren van lezingen, excursies, tentoonstellingen en het uitgeven van een eigen tijdschrift.

Naast deze algemene activiteiten bestaat de mogelijkheid toe te treden tot de volgende werkgroepen:

1. Werkgroep Oudheidkamer

Deze groep houdt zich o.a. bezig met het beheer en het uitbreiden van de kollektie Gemeentelijke Oudheidkamer.

Inlichtingen: mevrouw J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet,
Prof. Meijerslaan 10, Baarn. Tel. 02154-20161.

2. Werkgroep Archeologie (ARWE)

Inlichtingen: mevrouw C. Emmelkamp-Brekelmans,
Gerard Doulaan 31, Baarn. Tel. 02154-12670.

o-o-o-o

Dagelijks Bestuur van de vereniging:

Voorzitter : mevrouw G.H. Grootendorst-Doornekamp
Secretaris : de heer B. Braat, tel. 02154-12523
Penningmeester : de heer E. v.d. Steeg, Talmalaan 39, Baarn.

o-o-o-o

Kontributie : f 25,-- per jaar
f 35,-- per gezin per jaar
f 12,50 per jaar voor jeugdleden.

Postadres van de vereniging: postbus 326, 3740 AH Baarn.

Bankrekeningnummer : 30.47.28.292 t.n.v. H.K.
"Baerne"

Postgironummer : 4192133 t.n.v. H.K. "Baerne".

o-o-o-o

INHOUD

Van de redaktie

Jacqueline van der Waals

De Amaliaschool

Beknopte geschiedenis van de eerste Baarnse scholen

De Julianaschool

De Dameskostschool

Mededelingen

Programma

o-o-o-o

VAN DE REDAKTIE

Het leven gaat door. Na een - voor ons land - bijzonder mooie zomer, na meestal onbezorgde vakanties zijn we allemaal weer teruggekeerd naar de dingen van alledag. Je gaat weer braaf naar je werk, je ploetert weer in het huishouden, er wordt weer vergaderd en de kinderen moeten weer naar school.

School.....

Toen wij op een redaktiebijeenkomst daarover spraken, ging er ineens een lichtje bij ons branden. In een vorig nummer van "Baerne" hadden we verschillende scholen in ons dorp genoemd. Daarop kwamen enkele reacties van lezers en ziet: een idee werd geboren!

Als we eens onze scholen wat nader gingen bekijken? Het bleek een te moeilijke opgave te zijn, want Baarn telt (en telde vroeger ook al) zoveel onderwijsinrichtingen, dat we wel gedwongen werden om een keus te maken. Uiteindelijk besloten we om drie scholen te bespreken en wel de alleroudsten: een kleuterschool - vroeger bewaarschool geheten - een lagere en een middelbare school. Aan de hand van verschillende gegevens en officiële dokumenten, maar vooral dankzij een grote hoeveelheid foto's, ontstond het relaas over de drie scholen. Er kwamen vele bijzonderheden aan het licht, die in de door ons samengestelde artikelen nader worden besproken. Mocht de belangstelling voor dit onderwerp groot blijken te zijn, dan kunnen wij in de toekomst wellicht nog eens een duik nemen in het schoolverleden van Baarn. De Historische Kring schenkt tenslotte alle aandacht aan datgene wat de echte Baarnaars na aan het hart ligt.

BAARNSE PERSOONLIJKHEDEN - VIIJacqueline Elisabeth van der Waals

(1868 - 1922)

Aangezien in dit nummer van "Baerne" in verband met het nieuwe schooljaar 82/83 drie van Baarns oudste scholen worden behandeld, waaronder de Dameskostschool "Erica", leek het ons een goede gedachte enige aandacht te besteden aan de dichteres Jacqueline van der Waals, van wie algemeen bekend is dat ze aan deze school les gegeven heeft. Optimistisch startten we ons onderzoek in de hoop via de burgerlijke stand eventuele nog in leven zijnde oudleerlingen of vroegere bekenden iets over haar met name Baarnse levensperiode te weten te komen.

Helaas kwamen we bedrogen uit, want hoe langer we zochten hoe meer we merkten dat er over haar persoonlijk leven bijna niets bekend is.

Niet voor niets wordt zij dan ook wel eens "de meest bekende onbekende dichteres" genoemd.

Bij de Baarnse burgerlijke stand stond ze nooit ingeschreven en vroegere bekenden hebben we niet kunnen vinden, zodat over haar Baarnse tijd helaas weinig te vertellen valt, al doen wel enkele vage geruchten de ronde.

Laten we ons eerst beperken tot vaststaande feiten.

Jacqueline van der Waals werd op 26 juni 1868 te Den Haag geboren als dochter van de later beroemd geworden natuurkundige en Nobelprijswinnaar Prof. J.D. van der Waals. Ze studeerde geschiedenis te Amsterdam, waar ze ook op 29 april 1922 overleed.

Ze was als lerares geschiedenis werkzaam te Doorn en Bloemendaal en later aan de School voor Maatschappelijk Werk te Amsterdam.

Als dichteres genoot ze vooral grote bekendheid in Protestants-Christelijke kringen, vanwege de door haar geschreven en vertaalde gezangen, die veelal uit het hoofd geleerd en voorgedragen werden.

Het gezang: "Wat de toekomst brengen moge" is van haar hand en geniet nog altijd een grote bekendheid.

Door de beweging van 1880 werd haar werk beïnvloed en gewaardeerd. Latere letterkundigen hebben het nogal bekritiseerd, met name de dichter Marsman, die het oneerbiedig "scheurkalenderpoëzie" noemde. Dit zal waarschijnlijk één van de redenen zijn waardoor haar letterkundig werk tegenwoordig minder bekendheid geniet.

Bekende gedichten van haar zijn:

- Het Geiteweitje
- De Herdersfluit
- De Najaarslaan
- Annunciatie.

De volgende gedichtenbundels verschenen van haar hand:

- 1900 Verzen (onder pseudoniem una ex vocibus)
- 1909 Nieuwe Verzen
- 1918 Iris
- 1922 Laatste Verzen

In 1907 verscheen haar autobiografische roman: Noortje Velt.

De Herdersfluit

*Eens ging ik langs het lage riet,
dat ruisen kan en anders niet,
toen langs mijn pad een herder kwam,
die één van deze halmen nam,
en die besnoeide en besneed,
en maakte tot zijn dienst gereed.
Door dit gekorven rietje, dat
als dood hij in zijn handen had,
die stemmeloze stengel, zond
hij straks de adem van zijn mond,
en als hij blies, zo zong het riet,
en, als hij zweeg, verstomde 't lied:
de zoete, pas ontwaakte stem
bestond en leefde slechts door hem.*

*Zo gaf ik gaarne wens en wil
in 's Heren hand en hield mij stil.
Zo dan, als door een rieten fluit,
bij zwijgend eigen stemgeluid,
Gods adem door mij henen blies,
hoe grote winst bij kleen verlies!*

Dameskostschool Middenbosch 1907

Schoolgebouw tegenwoordig
Muisjesfabriek.

JACQUELINE VAN DER WAALS

2

Bovendien schreef ze allerlei studies, o.a. over de filosoof Kierkegaard.

In de meeste bloemlezingen wordt gesproken over haar zwakke gezondheid. Zo zou ze aan T.B.C. geleden hebben en hiermee worden dan meestal ook haar melancholie en haar verzoening met de dood verklaard die uit haar gedichten spreken.

Nu nog treffen we in "de Psalmen en Gezangen" van de Ned. Herv. Kerk de zinsnede aan: "Door zwakke gezondheid verhinderd tot praktische arbeid".

Dit blijkt echter onjuist te zijn.

Uit een onderzoek door leerlingen van het Myrtus College te Apeldoorn in 1977 komt naar voren dat Jacqueline van der Waals een goede gezondheid genoot. Ze deed haar hele leven aan sport, o.a. aan tennissen en wandelen.

Alleen gedurende haar laatste levensjaren was ze ernstig ziek. Ze overleed op 54-jarige leeftijd aan maagkanker.

Wat nu te denken over haar leven tijdens haar Baarnse periode? Noch in het onderzoek "de Herdersfluit" van de Apeldoornse leerlingen, noch in de bloemlezing "Gebroken Kleuren" door Roel Houwink wordt over deze tijd gesproken. Het volgende berust dan ook uitsluitend op hypothesen en vage geruchten.

Het zou mogelijk zijn dat Jacqueline van der Waals, die in Doorn werkzaam was, als lerares naar Baarn is gehaald door haar vroegere directrice mevr. Jas, die in 1905 vanuit Doorn naar de Baarnse dameskostschool kwam.

Waar ze gewoond heeft is een raadsel, al noemen sommige mensen de Sophialaan als mogelijk woonadres. Dit zou opgemaakt kunnen worden uit één van haar gedichten, waarin een huis beschreven staat met zuilen. Anderen noemen Ewijkshoeve als een mogelijke verblijfplaats, aangezien hierin in dezelfde tijd allerlei kunstenaars gevestigd waren. Ook beschrijvingen in haar roman "Noortje Velt" zouden in deze richting kunnen wijzen. Niets hiervan kan echter tot op heden bewezen worden. We hopen echter dat er misschien onder de trouwe lezers van "Baerne" mensen zijn die ons hierover meer weten te vertellen.

Eventuele aanvullingen en opmerkingen ziet de redactie dan ook met belangstelling tegemoet.

J. Kruidenier.

Bronnen:

Gebroken Kleuren, R. Houwink
 De Herdersfluit (onderzoek leerlingen Myrtus College,
 Apeldoorn)
 Utrechts Nieuwsblad (1.6.1978)
 Rotterdams Nieuwsblad (14.10.1978)
 Trouw (11.6.1977)
 Leids Dagblad (4.6.1977)

DE AMALIASCHOOL

De oudste Baarnse kleuterschool is zonder twijfel de Amalia Kleuterschool aan de Schoolstraat. Deze school werd in 1859 opgericht door Prinses Amalia van Saksen-Weimar, de echtgenote van Prins Hendrik, al sprak men toen nog van bewaarschool op Christelijke grondslag.

Een bewaarschool uit die tijd is natuurlijk in geen enkel opzicht te vergelijken met een huidige kleuterschool en we willen in dit bestek het dan ook niet hebben over de enorme didaktische veranderingen, die zich juist bij dit schooltype hebben voorgedaan.

Al is het verleidelijk, toch is het weinig zinvol om allerlei personeelsleden die aan deze school gewerkt hebben met naam te noemen. We willen een uitzondering maken voor enkele zeer bekende leidsters, die aan de Amaliaschool werkzaam zijn geweest, te weten: mej. Vleming, mevr. Huisman, mej. Van Dissel, mej. Van Dijkhuizen en mevr. Van Beer. We drukken hierbij een foto af uit 1918, toen mevr. Huisman er de scepter zwaaide.

De school bestond toen uit 3 lokalen, gescheiden door een glazen wand, zodat mevr. Huisman alles goed kon overzien. Bij de aanvang van de school 's morgens werden de deuren tussen de drie lokalen opengezet en deed mevr. Huisman een gebed voor de hele school. Daarna had iedere leidster haar eigen klas.

J. Kruidenier.

o-o-o-o

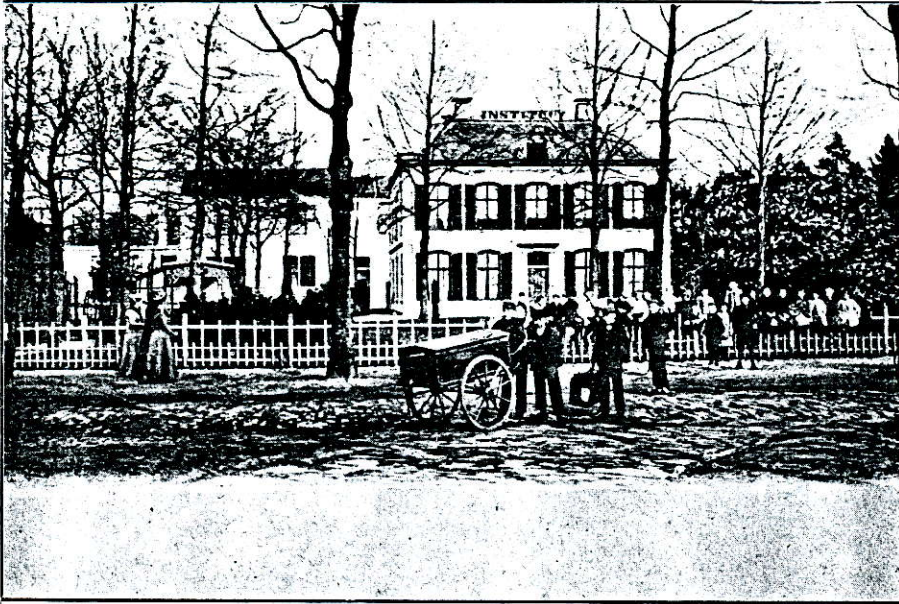

H. SANDERS & Co. FOTOGRAFEN

2de JAN STEENSTRAAT 91. AMSTERDAM

Amaliaschool 1918.

Rechts Mevr. Huisman.

DE OORSPRONG (1890)

De oude Oorsprong.

De latere Oorsprong vlak voor de sloop.

EEN BEKNOPTTE GESCHIEDENIS OVER DE ONTWIKKELING VAN DE EERSTE BAARNSE SCHOLEN

Volgens Pluim is er in 1593 al sprake van een eerste Baarnse school. In oude akten namelijk wordt gesproken over een kosterhuis met lokaal en deze school moet gelegen hebben aan de huidige Stationsweg tegenover het tegenwoordige politiebureau.

In 1612 is dit gebouw afgebrand en hierna werd op dezelfde plaats een nieuw schoollokaal gebouwd.

Diverse schoolmeesters, die tevens koster, voorzanger en doodgraver waren om zodoende een karig inkomen te vergaren, moeten aan deze school hebben gewerkt.

De bekendste schoolmeesters uit deze tijd zijn waarschijnlijk Jan de Zoete, die in 1717 werd aangesteld en Nicolaas Numan, die in 1778 werd benoemd. De laatste kwam uit Naarden en was gedurende 52 jaar als zodanig werkzaam. In 1794 werd met geld, geschonken door de hier woonachtige rijke Amsterdamse koopman Reinhard Scherenberg, een nieuw schoolgebouw gebouwd in de Hoofdstraat.

Reinhard Scherenberg deed dit niet alleen uit filantropische motieven, want de vrijgekomen grond werd hem door de Gemeente geschonken, zodat zijn tuin achter zijn "Huize Peking" kon worden uitgebreid.

In 1829 wordt Van Dapperen benoemd aan deze dorpschool. Door de groei van de Baarnse bevolking, ten gevolge van de door Scherenberg gevestigde tapijtfabriek, werd deze school al gauw te klein en werd daarom uitgebreid.

Van Dapperen moet niet alleen een goed leermeester zijn geweest, hij was waarschijnlijk ook een goed zakenman, want hij wist het voor elkaar te krijgen binnen hetzelfde gebouw voor eigen rekening een Franse school met kostschool te beginnen voor de beter gesitueerden.

In 1841 krijgt Van Dapperen zelfs personeelsuitbreiding en worden 2 hulponderwijzers benoemd.

In 1859 wordt de heer Van Oostveen aangesteld. De school wordt te klein en in 1872 wordt een nieuwe openbare school gebouwd aan de Eemnesserweg. In 1909 wordt deze school Prinses Julianaschool genoemd en deze school bestaat nog steeds onder dezelfde naam, al is het thans een school voor M.A.V.O.

Wat de verdere ontwikkeling van de Franse school betreft, deze school werd overgenomen door de heer De Koning en in 1862 verhuisde men naar de hoek Eemnesserweg/Sparrenlaan (thans Acacialaan), waar de "Oorsprong" werd gevestigd. Het was een ruim woonhuis met een school er tegenaan.

Na de aanleg van de spoorlijn in 1874 steeg het Baarnse inwonertal drastisch en aangezien er daardoor behoefte kwam aan een school voor voortgezet onderwijs, besloot de Gemeente de "Oorsprong" te kopen. In 1907 werd op deze plaats voor f 28.390,-- een U.L.O.-school gebouwd, bestaande uit 2 verdiepingen en 8 lokalen. Hoofd werd de heer Maris en de school behield dezelfde naam.

In de jaren '60 werd de "Oorsprong" afgebroken en de U.L.O.-leerlingen verhuisden naar de gerenoveerde Prinses Julianaschool.

J. Kruidenier.

DE JULIANASCHOOL

De eerste steenlegging geschiedde op 13 maart 1872, toen de heer J. van Oostveen Hoofd van deze school was.

Met ingang van 1 januari 1901 ging de heer Van Oostveen met pensioen om opgevolgd te worden door de heer J. Schinkel. Daar deze school, ondanks de uitbreiding met twee lokalen, overbevolkt was, werd in 1904 de Westerschool gebouwd, waar de heer T. Pluim Hoofd werd.

De heer J. Schinkel nam in 1931 ontslag en aangezien het aantal leerlingen aan de Westerschool gering was, werd besloten deze school in 1931 op te heffen en het toenmalige Hoofd, de heer J. Volmer, die in 1929 de heer Pluim was opgevolgd, tot Hoofd te benoemen.

De Prinses Julianaschool moest in de bezettingstijd haar naam verliezen. Dit werd door de bezetters geëist.

Over de ijzeren letters werd een bord gehangen met het opschrift: "Openbare School no. 1".

Dadelijk na de bevrijding werd de naam van deze school natuurlijk in ere hersteld.

De teruggang van het aantal leerlingen was er de oorzaak van, dat in 1940 de toenmalige oudheidkamer in één der bovenlokalen van de school werd ondergebracht, waar zij bleef tot in maart 1942.

Toen het lyceum ontruimd werd door de bezetters, werd een gedeelte hiervan naar de Julianaschool overgeheveld.

Verder heeft deze school in de geschiedenis van Baarn steeds een belangrijke rol gespeeld. Niet alleen in de bezettingstijd en gedurende de mobilisatie in 1940, maar al eerder in 1916 tijdens de beruchte watersnood.

Toen werden diverse gezinnen in het gymnastieklokaal gehuisvest.

Verder willen we nog wijzen op de in Baarn zo bekende Floralia-tentoonstellingen, die er jaarlijks werden gehouden. Na de bezettingstijd bleef het leerlingental teruggaan en werd de lagere school van de "Oorsprong" overgebracht naar de Julianaschool om later plaats te maken voor de huidige M.A.V.O.

J. Kruidenier.

De Julianaschool.
Boven met meester Oostveen in 1893.
Onder met meester Huisman in 1910.

DE DAMESKOSTSCHOOL

Toen ik, heel lang geleden, op Middenbosch belandde na de lagere school met goed fatsoen te hebben doorlopen, wist ik in de verste verte niet, dat dit een zeer eerbiedwaardige, oude instelling in Baarn was.

De directrice, mejuffrouw C.M.A. van den Berg sprak graag over haar middelbare school voor meisjes.

Het predikaat "dames", later veranderd in "jongedames", was niet meer gewild in het eerste kwartaal van de twintigste eeuw.

Of de vrouwenemancipatie daar iets mee te maken had ?.

De strijdsters van het eerste uur vonden "dame" kennelijk een vies woord.

Ook de eerste wereldoorlog droeg een steentje bij tot de veranderende positie van de vrouw, getuige o.a. het boek van Rebecca West, "Lady into Woman" geheten.

De leerlingen van Middenbosch bekommerden zich totaal niet om de positie van de vrouw.

Zij vonden de school plezierig of vervelend, al naar gelang hun natuur; de spalt tussen "dagmeisjes" en "kostkippen" bleef altijd bestaan, hoezeer ook latere directrices deze afstand trachtten te overbruggen.

Maar de historie van de school ?, Niemand die daar ooit bij stilstond.

Je leefde in het nu; wat deed het verleden ertoe?.

Het eigenaardige feit deed zich voor dat er in de hele school geen enkele afbeelding van de voorgaande behuizing te vinden was.

En toch had al iemand in 1839 de moed **getoond** om bij de gemeenteraad van Baarn aan te kloppen en vergunning te vragen om een Dameskostschool te openen in ons dorp.

Het was mejuffrouw W.C.H. Hoogeveen.

De raad stemde genadiglijk toe en vijf jaar lang voedde juffrouw Hoogeveen haar pupillen op.

Hoe het lesrooster er uit zag, hoe de klassen waren ingedeeld, daarover zwijgt de historie.

Wel is bekend, dat zij het instituut in 1844 overdeed aan collega Feisseiro.

Die trouwde, zette nog korte tijd haar werk voort, maar toen zij in 1845 Baarn verliet werd de school opgeheven.

Nog geen twintig jaar later trok er weer iemand aan de bel bij de gemeente.

Deze keer was het een juffrouw Brouwer uit Gouda, die kennelijk brood zag in een damesschool hier ter plaatse.

Ook ditmaal willigde de raad het verzoek in.

Men ging zelfs verder; de gemeente kocht de villa land- en zeezicht, gelegen tussen Zandvoort (thans Zandvoortweg) en Dalweg, verbouwde het pand, zodat er een school aan vast kwam te zitten en verhuurde het geheel aan de ondernemende dame uit Gouda.

Natuurlijk moest er reclame gemaakt worden voor haar onderwijsinrichting.

Waarom zij opteerde voor de Oprechte Haarlemsche Courant zal wel altijd een geheim blijven maar het is een feit, dat daarin op Dinsdag 19 juli 1864 een annonce verscheen, plechtig in het frans gesteld:

PENSIONNAT DE DEMOISELLES
à Baarn, prov. d'Utrecht

Madlle A.M.M. Brouwer a l'honneur d'annoncer qu'elle vient d'ouvrir une maison d'education à Baarn. En exprimant sa gratitude envers les familles qui lui ont prodiqué leur estime et confiance lors de son séjour à Woerden, elle se flatte que la charmante situation de sa maison, joint aux autres avantages, lui assureront une distinction, que tous les efforts tendront à justifier. Pour les conditions etc. on est prié de s'adresser à monsieur Bredius, ex-bourgemaitre à Woerden, à monsieur Laan, bourgemaitre à Baarn et la directrice, A.M.M.Brouwer.

Dat loog er dus niet om.

Met de recommandatie van twee burgemeesters kon je zo'n honderd jaar geleden een eind uit de voeten komen.

Wel is het vreemd dat de directrice haar eigen adres niet vermeldt, evenmin als de naam van de school: Erica.

De Goudse " institutrice " had succes en na een reeks jaren, geheel gewijd aan de opvoeding van haar " demoiselles " kon zij het roer overdragen aan een ander.

Dat was vermoedelijk juffrouw Steringa Kuyper.

De opvolging van directrices ging vrij snel.

De dames Cramer zwaaiden er de scepter tot het allereerste begin van de nieuwe eeuw.

Zij werden opgevolgd door de dames Mongers.

Deze zusters waren blijkbaar na drie jaar in Baarn uitgekeken ondanks het feit, dat twee belangrijke figuren, de dochters van President Steyn van de Oranje Vrijstaat, na de transvaaloorlog hier enige tijd in pensionaat verbleven. In 1905 kwam de welhaast legendarische juffrouw Jas aan de beurt.

Zij scheen grote invloed op haar pupillen uit te oefenen; kende haar vak door en door want zij had al eerder een school onder haar hoede gehad, Middenbosch in Doorn.

Zij schroomde niet om het oude Erica om te dopen in Middenbosch.

Ofschoon oud ?.

Het oorspronkelijke instituut was in 1901 vervangen door een gloednieuwe, hypermoderne villa met aristocratische allure, compleet met torentje, veranda en serre.

Toch bleek dit fraaie gebouw niet geheel aan de verwachtingen te voldoen om dat de toeloop van dagleerlingen steeds groter werd.

Na veel denkwerk werd besloten, een stuk van de grote tuin op te offeren om daar een schoolgebouw neer te zetten.

Dat gebeurde in 1906.

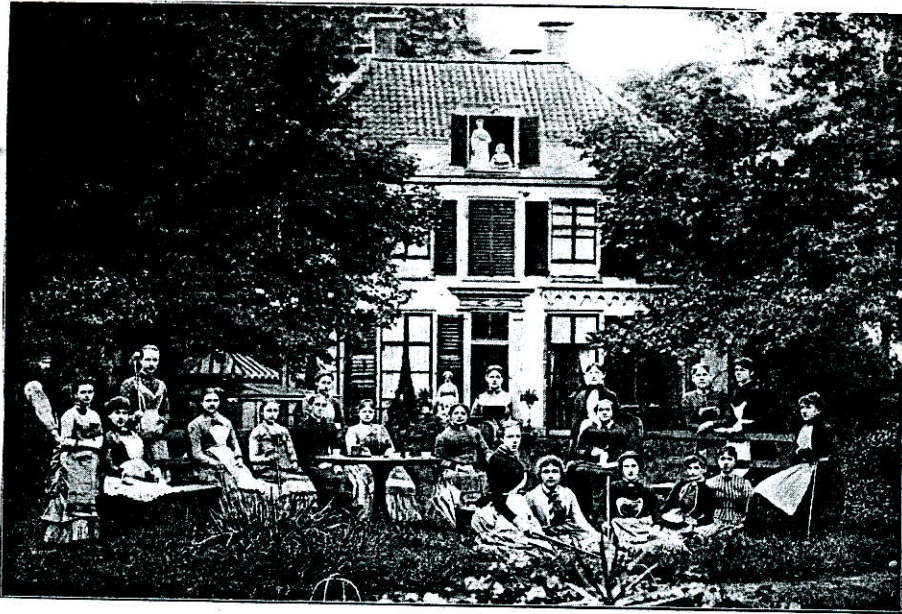
Men krijgt over het algemeen een betere kijk op de dingen als je er wat bijzonderheden van kan vertellen.

Helaas is er kennelijk nooit iets opgeschreven of doorgegeven betreffende het wel en wee van de school.

Mijn moeder sprak wel eens over haar schooljaren op Erica- dat moet bijna honderd jaar geleden zijn- en ik herinner me, dat zij vertelde, dat de leerlingen van juffrouw Steringa Kuyper elke week een vreemde taal moesten spreken: frans, duits of engels.

Ook onderling moest men in de van te voren aangegeven taal converseren.

Werd je betrapt als je Nederlands sprak, dan volgde er straf.

OUDE DAMESKOSTSCHOOL (1884)

Dameskostschool Erica 1884.

DAMESKOSTSCHOOL

Dameskostschool Middenbosch na 1907.

Dameskotschool Erica 1875

In de twintigste eeuw werd de toon gaandeweg lossler. Wel was de opvolgster van juffrouw Jas een verre van gemakkelijke tante.

Het was mevrouw (geen juffrouw meer) C.M.A. van den Berg; een figuur die alom ontzag inboezemde, maar die in het gewone doen allervriendelijkst was.

Zij regeerde met strenge hand maar kon, als een leerlinge iets op haar kerfstok had en zich moest melden in de kamer van de directrice, zuchtend haar lorgnetje met halve glazen afzetten, een traan wegvegen en klagend zeggen: " Maar wijfje, waarom heb je dat gedaan".

Die tranen bleken achteraf geen uiting van gevoel te zijn maar een mankement aan de traanbuizen zoals ze in een openhartige bui vertelde.

Zij was zeer trots op haar school en haar staf; feilloos wist ze haar leraressencorps te kiezen.

Een enkele man drong soms door als leraar; dat veroorzaakte steeds enige opwindning bij de meisjesschare.

Meestal hield zo'n leraar het niet lang uit.

De enige man, die de school door de jaren trouw bleef was de conciërge van der Kamp.

In zijn rood en wit gestreepte huisknechtenjasje, met een soort schipperspet op, had hij het na schooltijd voor het zeggen. En dat deed hij dan ook.

Alle jonge juffrouwen sidderden voor hem.

De leraressen bleven ook en wisten haar enthousiasme voor historie, literatuur en kunstgeschiedenis over te brengen op de lang niet altijd volgzame leerlingen.

s'Zaterdag was het laatste uur gewijd aan koorzang.

De hele schoolgemeente stond in de gymnastiekzaal om de piano geschaard en onder leiding van mevrouw Smit uit Amersfoort werden er de fraaiste liederen ingestudeerd van Dalcroze, Catharina van Renes en -heel modern - Henri Zagwijn.

Nng herinner ik mij de dag dat de directrice trots de klas binnenkwam en fier verkondigde, dat bij koninklijk besluit thans ook meisjesscholen bevoegd waren om eindexamens af te nemen zodat de weg naar de universiteit vrij kwam voor de vrouw.

Zij vertelde er niet bij, dat haar eigen instituut niet meer was dan een " bijzondere school", die niet onder de nieuwe regeling viel.

Ondertussen taande de glorie van Middenbosch zoetjesaan. Tijdens de jaren van de eerste wereldoorlog konden jongemeisjes hun opvoeding niet zoals gebruikelijk voltooien in het buitenland.

Scholen als Middenbosch profiteerden hiervan.

Het waren vaak dochters van diplomaten en ministers, burgemeesters en bankiers.

Maar toen na 1918 de grenzen weer werden opengesteld verdwenen de jongedochters uit gegoede kringen opnieuw naar internaten in Zwitserland of een Finishing school in Engeland.

Korte tijd was er nog aanvoer van kinderen van de zogenaamde " nieuwe rijken ", maar ook die werden al gauw naar Frankrijk of Zwitserland geëxporteerd om te leren hoe je asperges moest eten of een menu van acht gangen samenstellen.

Ook de dagschool kreeg een knauw omdat het Baarnsch Lyceum werd geopend.

Mevrouw van den Berg zag het niet meer zitten, maar de Engelse lerares, miss Vermeer wel. Zij nam de hele zaak over en ging met laaiend enthousiasme over tot algehele renovatie. Voortaan hoefden de leerlingen geen schorten meer te dragen, er kwamen een **hockey**- en een korfbalclub, de directrice- zelf ging mee zwemmen in de Eem. Niet alle leerkrachten namen de vernieuwingen goed op. Er deden zich nogal eens mutaties voor, hetgeen het onderricht niet ten goede kwam. Nog enige jaren bleef het tobben; er waren op het laatst nog geen dertig leerlingen meer. En toen viel de slag: Middenbosch werd gesloten. De rest van de historie is waarschijnlijk bekend. De fraaie villa werd in 1926 afgebroken; de d'Aulnis de Bourouill-laan vormde voortaan een doorgang van Dalweg naar de Zandvoortweg. Het schoolgebouw bestaat nog steeds alsmuisjesfabriek. Van meisjesschool tot muisjesfabriek:
een zoete herinnering en een zoet heden.

mevr. E. Witsenburg-Horsman

MEDEDELINGEN

Hieronder voegen we enkele correcties, n.a.v. het artikel over pension Wilmans in de zesde jaargang nr. 2-juni 1982 door mevrouw de Bruyn.

- p. 11 Het logement Groeneveld 1883-1892
Onderschrift weggevallen van de groepsfoto:
Familie Wilmans met hotel- en pension gasten.
Op de achtergrond de theekoepel uit de "Ferdinand Huyck".
2. en
3. op de vijvers
4. melk

- p. 12
5. café restaurant
pension Wilmans 1892-1944
6. sectie L
7. den
8. heer
9. waranda
10. en
11. staande en gelegen te Baarn in het Amaliapark aan de Amaliaaan geteekend G 74 bij het kadaster der gemeente Baarn bekend onder sectie B nummer drie-duizend zeven honderd drie en tachtig / 3783 /, en als groot veertien aren, zes en tachtig centiaren enz.

- p. 13
12. enzoovoorts
13. genoemden
14a ten overstaan
14b Amersfoort
15. volgenden
16. Pollones
17. en een gedeelte van nummer 3235 zoals op het terrein is afgebakend
18a December
18b December
19. G 74 sectie B nr. 3783
20. beerputten

Onderschrift reclamekaart van Hotel Groeneveld
Hotelhouder L. Wilmans.

- p. 14
21. konden veroorloven
22. karweitjes
23. de familie Wilmans
24. Willemina
25. N. Oldenboom

- p. 16
26. van gulden
27. stukje weggevallen:
De villa heeft dus als pension dienst gedaan van 1892 tot 1944.
Het pension werd gedreven door het echtpaar Wilmans en de op een na oudste dochter Elisabeth Alida.
In de zomer als alle kamers bezet waren huisde het gezin Wilmans in de aanbouw en men sliep op zolder. Daar waren kamertjes met bedsteden.
In één daarvan is nog een bedstede aanwezig.

In de herfst of ook met oud-en nieuw-jaar kwam de jongste dochter met haar man en kinderen weleens logeren.

28. twee zinnen in volgorde verwisseld

29. Begemann

Opmerking n.a.v. briefkaart; Amalialaan;

De man bij de kar met manden is groenteboer van de Vuurst.

De man met de bolhoed is Nagel, hij rangschikt zijn bloemen in een lage mand.

Hij kocht ze bij Kuyer en verkocht ze in het villapark.

Hij woonde in de Hanensteeg, later Elisabethsteeg, nu Goudenregenstraat.

mevr. de Bruyn.

MEDEDELINGEN

Regeren is vooruitzien !.

Aangezien de redactie in de toekomst de volgende thema's aan de orde wil stellen, verzoeken wij nu reeds een ieder die hieraan een bijdrage kan leveren, contact op te nemen met de redactie.

Ook reacties naar aanleiding van dit " schoolnummer " zijn van harte welkom.

Het betreft de volgende thema's:

1. Baarn tijdens de mobilisatie.
2. Evacuatie tijdens de tweede wereldoorlog.
3. De Oosterhei.
4. Zandvoorde.

Ook verzoeken om bepaalde onderwerpen kunnen bij de redactie worden ingediend.

RUILBEURS

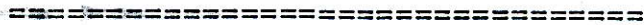
Op de oproep van de redactie om via Baerne tot ruilen te komen, is tot op heden niet gereageerd.

Reakties zien we gaarne tegemoet.

PROGRAMMA

- Woensdag 3 nov. 8 uur De archeologische werkgroep **organiseert** een avond over pijpen en pijpekoppen, ~~op~~ en door onze plaatsgenoot, de heer J.P. Brinkerink. De heer Brinkerink bezit enige duizenden pijpekoppen, waaruit hij een selectie zal meebrengen. Daar verwacht mag worden, dat buiten de werkgroep ook anderen belangstelling zullen hebben, is iedereen van harte welkom.
- Plaats Kennedy-mavo Kerkstraat 28
- Donderdag 18 nov. 8 uur Dia-avond door ons lid, de heer C van der Steeg. De heer van der Steeg bezit een enorme collectie dia's van Baarn en omstreken, waaruit hij een interessante collectie zal samenstellen. De tongen zullen zeker loskomen bij het herkennen van vele Baarnse beelden uit vervlogen tijden.
- Plaats Het Treffpunt bij de Nicolaaskerk, ~~Kerkstraat~~ 17.
- Donderdag 2 dec. Verguld-avondje o.l.v. mevrouw G.H. Astrovan Hasselt. Vorig jaar ging dit traditioneel geworden avondje niet door wegens te weinig belangstelling. Dat wil zeggen achteraf bleek, dat verschillende mensen nog hadden willen deelnemen, maar te laat waren met hun opgave. En opgave vooraf is beslist noodzakelijk i.v.m. het bestellen van het nodige materiaal, waaronder de speciale speculaaspoppen.
- Opgeven voor 10 november !!! bij de heer Braat, tel.12523 of mevrouw G.H. Grootendorst, tel. 13133.
- Plaats Onze kelderruimte onder het gemeentehuis.
- Januari 1983 Tot onze vreugde is Dr. J.G.N. Renaud bereid gevonden een lezing voor ons te houden over de late middeleeuwen. U kunt een bijzonder boeiende lezing verwachten, waarbij het dagelijks leven en werken van de mens uit die tijd centraal staat. Verdere bijzonderheden in ons volgende nummer.
- Februari 1983 Op veler verzoek wederom een filmavond. Het betreft weliswaar reeds eerder vertoonde films, maar.... er waren steeds meer liefhebbers dan plaatsen. Ook over deze avond verdere bijzonderheden in ons volgend nummer.

HUISMERKEN VAN VROEGERE BAARNAARS

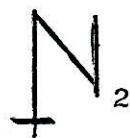

Onder huis- en hofmerken verstaan we merktekens, die oudtijds als eigendomsbewijs werden aangebracht op b.v. boerderijen en gevelstenen. In veel oude kerken kunnen we ze nu nog vinden op grafzerken.

Hoewel huismerken na de middeleeuwen meer en meer in onbruik geraakten, zijn ze nog lang nadien ter vervanging van een handtekening - vooral door diegenen, die de schrijfkunst niet machtig waren - gebruikt.

Ook in Baarn was dit in de 18e eeuw nog het geval. In ons gemeente-archief vinden we zo tussen 1700 en 1758 diverse van deze merken, waarvan U een overzicht op de navolgende bladzijden aantreft.

Zo'n huismerk vererfde destijds van vader op de oudste zoon, de oudste kleinzoon, de oudste achterkleinzoon enz., terwijl de andere zonen hieraan een eigen teken toevoegden. Een duidelijk voorbeeld daarvan vinden we in de Winkler Prins encyclopedie:

- 1 = stamvader
- 2 = oudste zoon
- 3 = oudste kleinzoon
- 4 = tweede kleinzoon
- 5 = zoon van oudste kleinzoon
- 6)
- 7) drie zoons van de tweede
- 8) kleinzoon, van links naar rechts aflopende leeftijd

Verwantschap is dus herkenbaar, zij het, dat in families, die geslachtenlang vele zonen voortbrachten, de tekens op de duur wel ingewikkeld moesten worden. Van simpelweg "een kruisje zetten" als je niet kon schrijven is dus niet altijd sprake. Of die vererving in de 18e eeuw echter nog in alle gevallen opging, valt te betwijfelen. In ons overzicht zien we in elk geval enkele heel simpele kruisjes, die door verschillende personen (die zeker niet tot één gezin behoorden) werden gezet. Het spreekt vanzelf, dat we die kruisjes (+ en x) niet zonder meer tot huismerk mogen bestempelen.

Hetzelfde geldt in wezen voor diegenen, die hun initialen plaatsten in de vorm van één of meer drukletters.

Niettemin kan het interessant zijn - zeker voor diegenen, die Baarnse voorouders hebben - een en ander eens nader te bekijken.

Dit merk	is gesteld bij	Vroegste datum tus- sen 1700 en 1758, waarop het merk voorkomt
○	Aert Willems	21- 3-1703
∂	Aert Willems	18-12-1720
⊕	Albert Evertsz	2- 6-1706
JPC	Annitje Henriksz (Wed.v. Cornelis Cornelisz)	13- 1-1706
J2 of A12 AIS of AI ∞ of 5	Arien Jacobsz Smit	11- 6-1732
	Aris Jansz	21- 5-1704
+	Cornelis Bastiaans (geërfde van Eembrug)	15- 5-1727
+ of X	Douwe Sijmensz	29- 3-1731
E	Ellert Jansz (burgemeester)	1- 6-1701
EI	Ellert Jansz	3- 9-1720
⊥	Ellert Reijerse (buurmr. van Ter Eem)	15- 5-1727
X	Evert Evertsen	7- 1-1745
f	Evert Maesz	5- 7-1702
⊥ +	Evert Rijken	1- 6-1701

Dit merk	is gesteld bij	Vroegste datum tus- sen 1700 en 1758, waarop het merk voorkomt
X	Gerrit Henricksen	25-10-1724
卐	Geurt Corsen van den Brink (turvmeeter)	6- 4-1741
卐	Harman Verbrugge	6- 6-1703
HW of HW	Hendrik Willemsz	4- 5-1738
I.A.M.	Jacob Aelten Masen	14-10-1705
IE	Jacob Elbertse	8- 6-1757
IA	Jan Aarts	12- 7-1708
†	Jan Aarts (schaapherder) (vier)	21- 4-1705
†	Jan Aarts (ook Aersen)	13- 1-1706
IDT of IDI	Jan Dircksz Tack	30- 5-1735
+	Jan Roeten	30- 5-1714
IZ of IS	Jan Smal	6- 9-1753
H	Jan Wouters	26- 4-1741
†† of ††	Jan Woutersz Vonck	28- 1-1728

Dit merk	is gesteld bij	Vroegste datum tus- sen 1700 en 1758, waarop het merk voorkomt
+	Meyns Teunisz de Raad	11- 6-1732
	Matteus/Matthijs Haagman, zie Teuwis Hageman	
+ ↑	Roel Alberts	1- 6-1701
)(C	Roelof Willems Varecamp	29- 6-1718
ST	Silvester Teunisz	12- 6-1743
III	Steven Petersz Mack	5- 7-1702
o/o	Teunis Cornelisz Stael	1- 6-1701
∑ of 4	Teuwis Hageman	20- 6-1753
+	Tonis Tuijcker	18- 6-1710
X	Tijmen Cornelisse	26- 4-1741
+	Tijmen Henricksz	31- 5-1741
+	Willem Henricksz	19- 3-1738
+	Willem Teunisz van Houten	21- 4-1705
+	Willem Tonisz Schouten	25- 5-1712